

ประวัติพรรณพืชทางศิลปวัฒนธรรมไทย
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพรรณพืชทางศิลปวัฒนธรรมไทย
The History of Plants with Thai Cultural Values
Conservation and Development of Plants
with Thai Cultural Values

อรไท พลดี¹

Orathai Pholdi

ABSTRACT

The purpose of this paper is to present new evidences found on the native plants and the earliest references to plants with Thai cultural values. The research was conducted by examining archaeological reports, inscriptions, Chinese chronicles, pharmacopoeia, and literary works. The new evidences found on the native plants of Thailand are in the following ages : mesolithic age such as *Trapa quadrispinosa*, *Cucumis sativus*, *Phaseolus aureus*, *Pisum sativum*, *Prunus persica*, *Lagenaria siceraria*, *Piper nigrum*, *Piper betel*, *Canarium kerrii*, *Mudhuca pierrei*, *Aleurites moluccana*, *Terminalia chebula*, *Terminalia belerica*, *Areca catechu* and *Oryza sativa*; neolithic age such as *Bambusa siamensis*; and metal age such as *Morus alba* and *Cannabis sativa*. Newly discovered evidences concerning the earliest references of 80 important species of plants are also reported.

Key words: history of plants, Thai cultural values

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอหลักฐานใหม่เกี่ยวกับประวัติพรรณพืชทางศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านถิ่นกำเนิด และการอ้างอิงครั้งแรก วิจัย คือ

ค้นคว้าจากหลักฐานทางโบราณคดี ศิลปจารึก พงศาวดารจีน ตำรายา และวรรณคดี ผลการวิจัยพบหลักฐานใหม่เกี่ยวกับพรรณพืชที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย คือ พรรณพืชสมัยหินกลาง ได้แก่ กระเจี๊ยบแดง รัน ถั่วเขียว ถั่วน้อย ท้อ น้ำเต้า พริกไทย พล

1 ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

มะกอกเลื่อม มะขาง มะเข้ สมอไทย สมอพิเภก หมากร และข้าว พืชสมัยหินใหม่ ได้แก่ ไม้ไผ่ พืชสมัยโลหะ ได้แก่ หม่อน และกัญชา ส่วนพืชที่พบหลักฐานใหม่เกี่ยวกับการอ้างถึงครั้งแรก ได้เสนอเฉพาะพืชสำคัญจำนวน 80 ชนิด

บทนำ

พืชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่จะเป็นพืชพื้นเมืองที่ขึ้นอยู่เองโดยธรรมชาติในเขตของประเทศไทยมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งถือได้ว่าพืชมรดกพื้นเมืองดังกล่าวมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย แต่ยังมีกรค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของพืชมรดกไทยน้อยมากรวมทั้งมีการวิจัยน้อยมากเกี่ยวกับประวัติของพืชมรดกไทยในด้านการอ้างถึงครั้งแรก และสมัยที่นำพืชมรดกที่มีถิ่นกำเนิดจากที่อื่นเข้ามาปลูกในประเทศไทย จึงสมควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพืชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยในถิ่นกำเนิดและหลักฐานการอ้างถึงเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศาสตร์พืชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อเสนอหลักฐานใหม่เกี่ยวกับประวัติพืชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทย ในถิ่นกำเนิด และการอ้างถึงครั้งแรก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ไม้ประดับที่เป็นของไทย (พระยาวิจิตรนันท, 2483) พืชไม้ประดับถิ่นในอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2506) พฤษณินยา (ส.พลาญน้อย, 2513) ปทานุกรมพืชมรดกไม้ในตำนานเมือง (สังข์, 2515) ต้นไม้ในวรรณคดี (หลวงบุรณการบำรุงการ, 2516) พืชมรดกไม้ในสวนหลวง ร.9 (2530) พืชมรดกไม้ (พยอมและนิจศิริ, 2534) ไม้ดอกและไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (2536) Index Kewensis : Plantarum Phanerogamarum (1893), Florae Siamensis

Enumeratio (Craib, 1931) Flora of Thailand (Suvatti, 1978)

วิธีวิจัย

1. วิเคราะห์ประวัติพืชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยในถิ่นกำเนิดและการอ้างถึงครั้งแรกจากหลักฐานทางโบราณคดี ศิลปจารึก พงศาวดารจีน ตำรายา และวรรณคดี รวมทั้งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เสนอหลักฐานใหม่เกี่ยวกับพืชมรดกที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย และพืชมรดกที่อ้างถึงเป็นครั้งแรก

ผล

ผลการวิจัย พบหลักฐานใหม่เกี่ยวกับประวัติพืชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. พืชมรดกสมัยหินกลางจากการขุดค้นของ ดร.เชสเตอร์ กอร์แมน ที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแผ่ ส่องสอน อายุประมาณ 13,000 - 8,500 ปี (Gorman, 1970) พบซากฟอสซิลของพืช (botanical macro-fossils) จำนวน 14 ชนิด ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ได้แก่

1. กระเจี๊ยบ (*Trapa quadrispinosa* Roxb.) เป็นพันธุ์พื้นเมืองของไทยมีเขาแหลมออกจากผล 4 เขา พายัพเรียกว่ามะแง่ง หรือ เขาคาย คนไทยนิยมใช้ฝักต้มรับประทานเป็นอาหารมานานแล้ว ชาวชนบทนิยมปลูกเพื่อเก็บฝักมาขายเป็นสินค้าเนื่องจากมีแป้งมาก คนจีนนิยมทำเป็นแป้ง เรียกว่า Horn Chestnuts ส่งเป็นสินค้าออก ประโยชน์ทางยาใช้เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงทารกในครรภ์

2. แตงร้าน (*Cucumis sativus* Linn.) มีชื่อวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกับแตงกวา หลักฐานเดิม ระบุ

ไวโน สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 2 กล่าวว่า ถิ่นเดิมเข้าใจว่ามีอยู่ในแอฟริกาหรือในเอเชียแถบที่แห้งแล้ง แต่บัดนี้กระจายอยู่ทั่วไป และเข้าใจว่าแดงกวาที่ปลูกอยู่ในประเทศไทยเวลานี้ นำมาจากประเทศจีน จึงมีชื่อว่า "กวา" ต่อมาได้มีการระบุหลักฐานใหม่ว่าแดงกาวามีถิ่นกำเนิดทางตอนเหนือของอินเดีย

ฉะนั้น หลักฐานเดิมเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของแดงกวา จึงมีอยู่ 3 แหล่ง คือ อินเดีย เอเชียเขตร้อน และแอฟริกา ส่วนหลักฐานใหม่ที่ค้นพบ คือ มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยด้วย ฉะนั้น ประวัติเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของแดงกวา ควรจะระบุว่ามิถุนกันกำเนิดในเขตร้อนแถบเอเชียและแอฟริกา จึงจะถูกต้อง

ถ้าประวัติที่ระบุไว้ข้างต้นว่า แดงกวาที่ปลูกในไทย นำมาจากประเทศจีน จึงมีชื่อว่า "กวา" เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง แดงพื้นเมืองของไทยน่าจะเป็นอีกพันธุ์หนึ่งที่มีชื่อวิทยาศาสตร์เดียวกัน คือ แดงร้าน ที่พบหลักฐานการอ้างอิงครั้งแรกมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในไตรภูมิพระร่วง พ.ศ. 1888 จะเรียกว่าแดงขแลง ถิ่นพ่ายเพียกว่า แดงช้าง ถิ่นอีสานเรียกว่า แดงช้างหรือแดงคาง ฉะนั้น แดงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินกลางในประเทศไทยเมื่อประมาณ 10,000 ปี มาแล้ว น่าจะเป็นแดงร้านหรือแดงขแลง ซึ่งถือว่ามีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย คนไทยนำผลมารับประทานเป็นผักจิ้มหรือนำมาประกอบเป็นอาหารหลายชนิดทั้งแกงจืด ผัด ยำ ฯลฯ มานานแล้ว

3. ถั่วเขียว (*Phaseolus aureus* Roxb.) หลักฐานเดิมจะระบุว่าถั่วเขียวมีถิ่นกำเนิดที่อินเดีย ต่อมาหลักฐานสมัยหลังจึงระบุว่าเป็นพืชที่ปลูกกันในประเทศที่มีอากาศร้อน ตั้งแต่ประเทศอินเดีย จีนตอนใต้ ไทย ถึงมาเลเซีย จึงถือได้ว่า ถั่วเขียวเป็นพืชพื้นเมืองของไทยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมน ส่องซอน ฉะนั้นถั่วเขียว จึงเป็นพืชพื้นเมืองไทยที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย มามากกว่า 10,000 ปีมาแล้ว

4. ถั่วเขียว (*Pisum sativum* Linn.) เป็นชื่อพื้นเมืองถิ่นพ่ายของถั่วลิ้นเตา ซึ่งหลักฐานเดิมกล่าวว่าเป็นไม้ต่างประเทศ สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 13 ระบุว่า เป็นพืชมีถิ่นเดิมอยู่ในแถบเมดิเตอร์เรเนียนและเอเชียตะวันตกชาวโรมันและชาวกรีก ได้เพาะปลูกโดยใช้ฝักและเมล็ดเป็นอาหารเป็นเวลานาน หลักฐานสมัยหลังระบุว่า ชาวจีนนำมาปรุงอาหารก่อนชาวยุโรป ตามหลักฐานใหม่จากแหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมน ส่องซอน พบพืชชนิดนี้ตั้งแต่สมัยหินกลาง เมื่อประมาณ 10,000 ปี มาแล้ว จึงถือได้ว่าถั่วเขียวหรือถั่วลิ้นเตา เป็นพืชพื้นเมืองที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย

5. ท้อ (*Prunus persica* Stokes) เป็นภาษาจีนฝรั่งจะเรียกว่าลูก Peach ทางพ่ายจะเรียกว่า หมักม่วน หมักมื่น หมักม่น ตามหลักฐานเดิม เป็นพืชพื้นเมืองมีถิ่นกำเนิดทางตอนเหนือของจีน และเอเชียตะวันตก ฉะนั้น ตามหลักฐานการค้นพบพืชชนิดนี้ที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมน ส่องซอน แสดงว่า มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย หรือถ้าท้อมีถิ่นกำเนิดในจีนจริง พรรณพืชสกุลเดียวกัน ที่มีถิ่นกำเนิดในไทย น่าจะเป็นนางพญาเสือโคร่ง (*Prunus cerasoides* D. Don) ซึ่งเป็นพืชพื้นเมืองของพ่าย ขึ้นตามดอยที่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,500 เมตร มีดอกสีชมพู บานเต็มต้นสวยงามมาก ผลรับประทานได้ มีรสเปรี้ยว

6. น้ำเต้า (*Lagenaria siceraria* Standl.) ตามประวัติระบุว่ามิถุนกันกำเนิดในทวีปแอฟริกา ลอยตามน้ำมายังอเมริกาใต้ เริ่มเพาะปลูกตั้งแต่ 9,000-7,000 ปี มาแล้ว หลังจากนั้นจึงแพร่เข้ามาเอเชีย แต่ตามหลักฐานการค้นพบที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมน ส่องซอน แสดงว่าน้ำเต้ามีถิ่นกำเนิดในทวีปเอเชีย คือในประเทศไทยก่อนเมื่อประมาณ 10,000 ปี มาแล้ว

7. พริกไทย (*Piper nigrum* Linn.) ตามหลักฐานดั้งเดิมเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของพริกไทย มักจะอ้างว่ามีถิ่นกำเนิดในอินเดีย ดังในสารานุกรมไทยฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 20 ระบุว่า "ถิ่นกำเนิดของ พริกไทยอยู่ที่เมืองฆฏ (Ghat) ทางภาคตะวันตกของ สาธารณรัฐอินเดีย เป็นไม้ป่าที่ขึ้นอยู่ทั่วไปตามแถบภูเขาของแคว้นอัสสัม แล้วแพร่ขยายไปสู่สาธารณรัฐ สังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ต่อมาผู้นำไปปลูกใน ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยเคยเป็น แหล่งปลูกพริกไทยที่สำคัญแห่งหนึ่ง เคยส่งพริกไทย เป็นสินค้าออกให้แก่ประเทศอังกฤษ และประเทศใน ภาคพื้นยุโรปมานานกว่า 300 ปี" จากหลักฐานที่ระบุ ว่า ประเทศไทยเคยเป็นแหล่งปลูกพริกไทยที่สำคัญ แสดงว่าพริกไทยน่าจะเป็นพืชพื้นเมืองดั้งเดิมของไทย ด้วย ต่อมาประวัติพริกไทยจึงระบุว่าพริกไทยเป็นพืช พื้นเมืองของอินเดีย อินโดจีน ไทย มาเลเซีย ฯลฯ ฉะนั้น การเขียนถิ่นกำเนิดของพริกไทยจึงไม่ควรระบุ ว่ามีถิ่นกำเนิดในอินเดีย เพราะปัจจุบันมีหลักฐานจาก แหล่งโบราณคดีถ้าพริกไทยมีถิ่นกำเนิดใน ประเทศไทย เมื่อประมาณ 10,000 ปี มาแล้ว ต่อมา จึงแพร่ขยายไปทางภาคตะวันตกของสาธารณรัฐอินเดีย ก็อาจเป็นไปได้

8. พลู (*Piper betel* Linn.) ในสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม 20 ระบุว่าเป็นพรรณไม้เถาที่มีปลูกรูปร่างไปในเขตร้อน ของสาธารณรัฐอินเดีย ศรีลังกาและหมู่เกาะมลายู ฉะนั้น จากหลักฐานที่ แหล่งโบราณคดีถ้าพริกไทยมีถิ่นกำเนิดใน ประเทศไทย คนไทยรับประทานกับหมากมาแต่ ดั้งเดิมแล้ว

9. มะกอกเลื้อยหรือมะกอกเกลื้อน (*Canarium kerrii* Craib.) ทางพายุเรียกว่า มะกั้ม ดอกเล็กเป็น ช่อสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ผลแก่สีเหลืองอมเขียว รสเปรี้ยว ฝาด ขมใช้แก้ไอ แก้เสมหะ ให้สีดำใช้ทำ หมึกเป็นไม้พื้นเมืองของไทย มักขึ้นบนคอยสูงประมาณ 500 เมตร จากหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีถ้าพริกไทยมีถิ่นกำเนิดใน ประเทศไทย ส่วนไม้สกุลเดียวกัน แต่ต่างชนิดกัน มี

ถิ่นกำเนิดในจีน คือคาน้ำหรือสมอจีน (*Canarium album* Raeusch.)

10. มะขาง (*Mudhuca pierrei* Lam) เป็นไม้พื้นเมืองไทย ดอกใหญ่สีขาวมีกลิ่นหอมเล็กน้อย ผล ขนาดหมากดิบสีเขียว มีขางมาก ผลสุกมีรสหวานเย็น ชื่นใจ ใช้เป็นน้ำปานะสมัยพุทธกาล ถือได้ว่ามะขาง มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย พืชสกุลเดียวกัน แต่ต่าง ชนิดกัน มีถิ่นกำเนิดในประเทศเช่นกัน คือ ละมุดสีดา (*Mudhuca grandiflora* Fletcher.)

11. มะเข่า (*Aleurites*) ชื่อทางการค้าคือ Tung oil หรือตังอ้ว ผลกลมมีเมล็ด 3-7 เมล็ด ให้น้ำมันที่มี ประโยชน์ ใบรูปหัวใจ ดอกเป็นช่อใหญ่สีชมพูอ่อน เมื่อบานเป็นสีขาว มี 3 ชนิด ชนิดที่มีถิ่นกำเนิดในจีน มี 2 ชนิด คือ *Aleurites fordii* Hemsl. จีนเรียกว่า ทังอ้ว และ *A. montana* Wils จีนเรียกว่า มูอ้ว ส่วนชนิดที่มี ถิ่นกำเนิดในมาเลเซีย คือ *A. moluccana* Willd. กรุงเทพฯ จะเรียกว่า โพธิสัตว์ พายุจะเรียกว่า มะเข่า ลักษณะ จะคล้ายกับมะเข่าที่มีถิ่นกำเนิดในจีน แต่จะสูงมากกว่า 2 เท่า ฉะนั้น มะเข่าที่พบที่แหล่งโบราณคดีถ้าพริกไทย อาจ เป็นมะเข่าชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่มีถิ่นกำเนิดใน ประเทศไทย เพราะพบทั้งชนิดที่จีนเรียกว่า ทังอ้ว และชนิดที่เรียกว่า โพธิสัตว์ปลูกอยู่ทางภาคเหนือ

12. สมอไทย (*Terminalia chebula* Retz.) เป็น ไม้พื้นเมืองพบทั่วไปในเขตร้อน ดอกเป็นช่อสีเหลือง อ่อนมีกลิ่นหอม ผลมี 5 เหลี่ยม รับประทานเป็นยา ระบาย เปลือกและผลให้สีดำ ใช้ย้อมผ้า ฉะนั้น ตาม หลักฐานจากแหล่งโบราณคดีถ้าพริกไทยมีถิ่นกำเนิดใน ประเทศไทย

13. สมอพิเภก (*Terminalia belerica* Roxb.) ชื่อพื้นเมืองไทย คือแห่น ทางภาคกลาง เรียกตาม ภาษาบาลี จากคำว่า วิเภกกา เรียกเป็นพิเภก และ เรียกเลื่อนมาเป็นพิเภก ลักษณะดอกเป็นช่อสีเหลืองอ่อน ผลมี 5 เหลี่ยม เป็นยาสมาน เปลือกและผล ให้สีขี้ม้า ใช้ย้อมผ้า ดังนั้น ตามหลักฐานจากแหล่งโบราณคดีถ้าพริก

Figure 1 มะกอกเลื่อม *Canarium kerrii* Craib.

Figure 2 มะขาง *Mudhuca grandiflora* Fletcher.

สมอพิเภกมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย

14. หมาก (*Areca catechu* Linn.) ดอกหอม เป็นช่อสีขาว เรียกว่า จั่น ผลมีรสฝาด ใช้เคี้ยวกินกับ พลูละปุน เรียกว่ากินหมาก ต้นหมากนี้ ตามหลักฐานเดิมกล่าวว่ามีถิ่นกำเนิดในแหลมมลายู คู่กับพลู แล้วแพร่ไปทั่วอินโดนีเซีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีนใต้ อินเดีย และลังกา ดังนั้น จากหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผี พบทั้งซากหมากและพลู แสดงว่าหมากและพลูมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย เมื่อ 10,000 ปี มาแล้ว

เกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินหมากพลู ซึ่งเป็นวัฒนธรรมโบราณที่มีร่วมกันในแถบเอเชีย ตามหลักฐานเดิม มักจะอ้างกันว่าได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมการกินหมากของอินเดีย เพราะปรากฏหลักฐานการอ้างถึงมาราวสองพันปีมาแล้ว ในบทประพันธ์เรื่องรณรงค์ของกาลิลาส แต่จากหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผี แสดงว่าหมากพลู เป็นพรรณพืชพื้นเมืองของไทยมากกว่าหนึ่งหมื่นปี ฉะนั้น วัฒนธรรมการกินหมากพลู จึงน่าจะเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย มากกว่าจะได้รับมาจากอินเดีย

นอกจากนั้น พรรณพืชที่สำคัญในสมัยหินกลาง ที่ปรากฏหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีถ้ำผีสูง แม่ฮ่องสอน เมื่อประมาณ 7,000 ปี จากการขุดค้นของ

ดร.กอร์แมน ยังมีอีกชนิดหนึ่ง คือ ข้าว (*Oryza sativa* Linn.) จากหลักฐานดังกล่าว แสดงว่าข้าวมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย เมื่อราว 7,000 ปีมาแล้ว พบหลักฐานก่อนประเทศจีนและอินเดียราว 3,000 ปี นอกจากนั้นยังพบหลักฐานพืชหลักของไทย คือ ข้าว ที่แหล่งโบราณคดีอื่นอีก คือ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อุดรธานี เมื่อประมาณ 5,600 ปี, โนนนทหา ขอนแก่นเมื่อประมาณ 5,500 ปี ซึ่งน่าจะเป็นชนิด *O. sativa* var. *indica* ซึ่งเป็นข้าวที่ปลูกทั่วไปในเขตร้อน เป็นข้าวนาสวนที่ต้องการน้ำหล่อเลี้ยง, โลกเจริญ ลพบุรี ประมาณ 4,000 ปี น่าจะเป็นข้าวไร่ ที่ปลูกบนที่ราบสูง, บ้านนาดี อุดรธานี ประมาณ 3,000 - 4,000 ปี และ โลกพลับ ราชบุรี ประมาณ 2,000 - 3,000 ปี จากการค้นพบหลักฐานเกี่ยวกับข้าวที่แหล่งโบราณคดีหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะที่ถ้ำผีสูง แม่ฮ่องสอน แสดงว่าคนไทยรู้จักปลูกข้าวเพื่อเป็นอาหารประจำวันมานานถึง 7,000 ปีมาแล้ว ก่อนจีนและอินเดียถึง 2,000 ปี และจากการพบหลักฐานพรรณพืชหลายชนิดที่ถ้ำผี แม่ฮ่องสอนซึ่งมีอายุเก่าแก่ถึง ประมาณ 10,000 ปี ซึ่งเก่าแก่กว่าพืชชนิดเดียวกันที่พบในส่วนอื่นของโลก ทำให้น่าเชื่อถือได้ว่าประเทศไทยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาจจะเป็นดินแดนที่ให้กำเนิดการเกษตรกรรมของโลก มิใช่บริเวณตะวันออกเฉียง

ที่เรียกกันว่า ดินแดนอันอุดมสมบูรณ์รูปพระจันทร์เสี้ยว (The Fertile Crescent) ดังที่เคยเชื่อกันมา (เจมซาคี 2519)

2. พรรณพืชสมัยหินใหม่ จากหลักฐานที่แหล่งโบราณคดีถ้ำเขาสามเหลี่ยม กาญจนบุรี พบซากไม้ไผ่กลายเป็นหิน แสดงว่า มีต้นไผ่ขึ้นในประเทศไทยมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์แล้ว ไผ่ที่มีถิ่นกำเนิดในไทย คือ ไผ่รวก (*Bambusa siamensis* Kurz.) มีลำต้นเขียววงดงาม ใบละเอียดเหมือนขนนก ขึ้นได้ทุกภาคในประเทศไทย หน่อไผ่รวกเป็นอาหารหลักของคนไทยมาช้านาน นิยมต้มใส่ใบหญ้านาง มีการทำหน่อไม้ปิ้ง คือ ต้มอัดใส่ปิ้ง ออกจำหน่ายนอกฤดูกาลปีละหลายล้านบาท ทางจังหวัดกาญจนบุรีและที่อื่น ๆ

3. พรรณพืชสมัยโลหะ จากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อุตรธานี เมื่อประมาณ 5,600 ปี มาแล้ว พบหลักฐานเศษผ้าไหมเก่าโลสาคิด เป็นผ้าไหมและผ้าจากป่านกัญชา แสดงว่าคนไทยที่บ้านเชียงในสมัยสำริดรู้จักการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม และปลูกกัญชาเพื่อนำลำต้นมาทำเป็นผ้าป่าน มานานถึง 5,600 ปี มาแล้ว

หม่อน (*Morus alba* Linn.) หลักฐานเดิมเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของหม่อนกล่าวถึงหม่อน 3 ชนิด คือ หม่อนขาว (*M. alba*) เป็นพันธุ์ที่ตัวไหมชอบมาก ชนิดนี้มีถิ่นกำเนิดในประเทศจีนมาไม่ต่ำกว่า 4,500 ปี มาแล้ว ชนิดที่ 2 คือ หม่อนดำ (*M. nigra*) รับประทานได้ มีถิ่นกำเนิดตามหุบเขาในประเทศเนปาล และเทือกเขาคอเคซัส ชนิดที่ 3 คือ หม่อนแดง (*M. rubra*) รับประทานได้เช่นกัน มีถิ่นกำเนิดในอเมริกา

หม่อนขาว (*M. alba* Linn.) เป็นพันธุ์ที่ใช้ใบเลี้ยงตัวไหม มีชื่ออีกอย่างว่า Siamese mulberry ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันว่าเป็นพันธุ์พื้นเมืองของไทย จาก

หลักฐานการพบเศษผ้าไหมที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จึงเป็นหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของหม่อนที่ใช้เลี้ยงตัวไหม ว่ามีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยมาไม่น้อยกว่า 5,600 ปี มาแล้ว คนไทยรู้จักการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม มาก่อนจนถึง 1,000 ปี ฉะนั้น ข้อมูลเดิมที่ว่า หม่อนเป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศจีน และมีการนำมาปลูกในอินโดจีน ไทย ฟิลิปปินส์ ฯลฯ ควรเปลี่ยนเป็นหม่อนมีถิ่นกำเนิดในไทย และได้มีการนำไปปลูกในอินโดจีน จีน ฟิลิปปินส์ ฯลฯ

กัญชา (*Cannabis sativa* Linn.) ดอกคล้ายฝิ่น หรือยาสูบ ใช้ใบและช่อดอกตัวเมียที่แห้ง สูบปนกับยาสูบ ทำให้มันเมา ใบของต้นใช้ทำเชือกและผ้าป่าน ตามประวัติเดิมกล่าวว่า กัญชามีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดียแล้วแพร่พันธุ์ไปยังอัฟกานิสถาน แอฟริกา เซดร้อน ยุโรป อเมริกาเหนือและใต้ รวมทั้งหมู่เกาะฮาวาย แต่ตามหลักฐานจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง พบว่ามีการนำกัญชามาทำเป็นผ้าป่านในประเทศไทยเมื่อ 5,600 ปี มาแล้ว

เมื่อนำประวัติพรรณพืชทางศิลปวัฒนธรรมไทยจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ พบหลักฐานใหม่เกี่ยวกับการอ้างถึงพรรณพืชเป็นครั้งแรก ดังต่อไปนี้

1. พรรณพืชสมัยก่อนสุโขทัย จำนวน 19 ชนิด ได้แก่

1.1 กระวาน (*Amomum krervanh* Pierre) (เดิม) สมุทรโฆษคำฉันท์ พระนารายณ์ (2200) (ใหม่) มลिनทัญญา (500)

1.2 ฝ้าย (*Gossypium herbaceum* Linn.) (เดิม) จดหมายเหตุฟานฟลิต พระเจ้าปราสาททอง (2173) พงศาวดารราชวงศ์เหลียง (1058)

1.3 มะพร้าว (*Cocos nucifera* Linn.) (เดิม) จารึกพ่อขุนรามคำแหง (1835) (ใหม่) จารึกขอมจากเขารังปราจีนบุรี (1182)

1.4 กัลปพฤกษ์ (เดิม) ไตรภูมิพระ

ร่วง(1888) (ใหม่) จารึกขอมที่หินซอน ปักธงชัย นครราชสีมา (1300)

1.5 พิกุล (*Mimusops elengi* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง(2025) (ใหม่) จารึกสันสกฤตวัดเสมาเมือง นครศรีธรรมราช (1318)

1.6 มะม่วง (*Mangifera indica* Linn.) (เดิม) จารึกพ่อขุนรามคำแหง(1835) (ใหม่)จารึกสันสกฤตวัดเสมาเมืองนครศรีธรรมราช (1318)

1.7 นิลบล นิลดบล (*Nymphaea cyanea* Roxb.) (เดิม) ไตรภูมิพระร่วง(1888) (ใหม่) จารึกสันสกฤตที่ตำบลพระบาท อ.ชุมไพร กัมพูชา (1432)

1.8 กระทุ่ม (*Anthocephalus cadamba* Mig.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง(2025) (ใหม่)จารึกขอมจากบ้านพังพวยปราจีนบุรี (1484)

1.9 ใผ่ (*Bambusa blumeana* Schultes.) (เดิม) ไตรภูมิพระร่วง(1888) (ใหม่) จารึกขอมจากบ้านพังพวย ปราจีนบุรี(1484) (ใผ่ชีศรี มาจาก ฤตสี (ข) แปลว่าใผ่)

1.10 งา (*Sesamum indicum* Linn.) (เดิม)ไตรภูมิพระร่วง(1888) (ใหม่) จารึกขอมจากวังสวนผักกาด (1559)

1.11 ถั่วสะแตก (เดิม)ไตรภูมิพระร่วง (1888)(ใหม่)จารึกขอมจากวังสวนผักกาด(1559)

1.12 กายาน (*Styrax benzoin* Dryand.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง(2025) พระลอ (ราว 2000) (ใหม่) พงศาวดารราชวงศ์ซ่ง (1560)

1.13 กฤษณา (*Aquilaria crassna* Pierre) (เดิม)ไตรภูมิพระร่วง(1888) (ใหม่) จารึกสันสกฤตที่ปราสาทพระขรรค์ เมืองพระนคร (1734)

1.14 การบูร (*Cinnamomum camphora* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง(2025) (ใหม่) จารึกสันสกฤตที่ปราสาทพระขรรค์ เมืองพระนคร (1734)

1.15 จันทน์ (*Mansonia gagei* Drumm.) (เดิม) ไตรภูมิพระร่วง(1888) (ใหม่) จารึกสันสกฤตที่

ปราสาทพระขรรค์ เมืองพระนคร (1734)

1.16 สน (*Pinus merkusii* Jungh.) (เดิม) ลิลิตพระลอ(ราว 2000) (ใหม่) จารึกสันสกฤตที่ปราสาทพระขรรค์ เมืองพระนคร (1734)

1.17 อ้อย (*Saccharum officinarum* Linn.) (เดิม) ไตรภูมิพระร่วง(1888) (ใหม่)จารึกสันสกฤตที่ปราสาทพระขรรค์ เมืองพระนคร (1734)

1.18 ญูท (*Nymphaea lotus* Linn.) คือ อุลลชาติชนิดขาว (เดิม) ไตรภูมิพระร่วง (1888) (ใหม่)จารึกสันสกฤตที่ปราสาทพระขรรค์เมืองพระนคร (1734)

1.19 โพธิ์ (*Ficus religiosa* Linn.) (เดิม) ไตรภูมิพระร่วง (1888) (ใหม่) จารึกมอญวัดแสนข้าวห่อ ลำพูน (1760)

2. พรรณพืชสมัยสุโขทัย จำนวน 25 ชนิด ได้แก่

2.1 พืมนเสน (*Pogostemon cablin* Benth.) (เดิม) ตำราพระโสมภพพระนารายณ์ (2202) (ใหม่) พงศาวดารราชวงศ์หงวน (1834)

2.2 ข้าวสาลี (*Triticum vulgare* Host.) (เดิม) ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามของนิโกลาส แชรแวงส (สมัยพระนารายณ์) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง(1888)

2.3 คราม (*Indigofera tinctoria* Linn.)

Figure 3 จันทน์ *Mansonia gagei* Drumm.

(เดิม) มหาชาติคำหลวง(2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง(1888)

2.4 จงกลนี (ไม่มีชื่อวิทยาศาสตร์) (เดิม) พระธรรมนุญสมัยพระเจ้าปราสาททอง (2176) เป็นตราประจำตำแหน่งพระยาพลเทพ รูปพิฆาตถือคอกจงกลนี(ใหม่)ไตรภูมิพระร่วง(1888)

2.5 แดงโม (*Citrullus lanatus* Mats.) (เดิม) พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาสมัยพระเพทราชา ซึ่งพระโอรสถูกกลบปลงพระชนม์ขณะเสวยผลอุลิต(แดงโม) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง(1888)

2.6 ไทร (*Ficus benjamina* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง(1888)

2.7 ถั่วราชมาศ (*Phaseolus lunatus* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง (1888)

2.8 บัวเดือน (*Nymphaea stellata* Wild.) (เดิม) ลิลิตพระลอ(2000) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง(1888)

2.9 ลำควน (*Melodorum fruticosum* Lour.) (เดิม) ลิลิตพระลอ (2000) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง (1888)

2.10 หญ้าแพรก (*Cynodon dactylon* Pers.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง (1888)

2.11 เส้ง (*Pentapetes phoenicea* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวงเรียกขรเส้ง (2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วงเรียกสะเอ้ง (1888)

พรรณพืชสมัยสุโขทัย ที่มักนำไปอ้างอิงถึงผิดพลาด มีหลายชนิดคือ

2.12 กัณณิการ ในไตรภูมิพระร่วงระบุว่า เหลืองงามดังทองเนื้อสุก กัณณิการอินเดียตรงกับต้นหูกวางของไทย (*Pterospermum acerifolium* Willd.) เป็นไม้ทางภาคพายัพ มักนำไปอ้างในประวัติของต้นกรรณิการ (*Nyctanthes arbortristis* Linn.) ซึ่งมีดอกขาว หลอดดอกสีแดง มีลักษณะตรงกับต้นปาริชาติ

ในวรรณคดีอินเดีย ฉะนั้น กัณณิการดอกเหลือง พบหลักฐานการอ้างอิงครั้งแรกในไตรภูมิพระร่วง(1888) ในมหาชาติคำหลวง (2025) ก็ยังมีดอกเหลืองเช่นกัน เพราะแปลจากบาลี ส่วนในโคลงทวาทศมาส และสมุทรโฆษคำฉันท์ (2200) ไม่ได้ระบุว่าดอกสีอะไร ที่กล่าวถึงว่ามีก้านสีแดง อยู่ในกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกสมัยอยุธยาตอนปลาย (ราว 2276)

2.13 ปาริชาติ ในไตรภูมิพระร่วง เป็นไม้ประจำสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ปาริชาติในตำราอินเดียนำมาเรียกพรรณพืช 2 ชนิด คือ กรรณิการ ดอกขาว ก้านแดงกับทองหลางใบมน (*Erythrina indica* Lam.) ในไตรภูมิพระร่วง แปลปาริชาติว่าทองหลาง ฉะนั้น ปาริชาติและทองหลาง จึงกล่าวถึงครั้งแรกในไตรภูมิพระร่วง (1888) ต่อมาอ้างอิงปาริชาติและทองหลาง ในมหาชาติคำหลวง (2025)

2.14 ชาตินุตร ในไตรภูมิพระร่วงเปรียบ

Figure 4 กัณณิการอินเดีย *Pterospermum acerifolium* Willd.

คำว่า "งามต้งดอกชาตินครอันบริสุทธิ์ บรมไฉ่ระคน ด้วยด้ายไหม" ชาตินี้เป็นภาษาบาลีหมายถึงมะลิ (*Jasminum sambac* Ait.) (หลักฐานเดิม) ลิลิตพระลอ (ราว 2000) (หลักฐานใหม่) ไตรภูมิพระร่วง (1888)

2.15 โยทะกา ในไตรภูมิพระร่วง น่าจะมีความหมายตามบาลีสันสกฤตคือ ยูติกามาเป็นโยติกา หมายถึงพุทราชาติ ส่วนคนไทยจะแปลยูติกาหรือโยติกาว่าคัตเค้า (*Randia siamensis* Craib) มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ดังปรากฏในมหาชาติคำหลวง (2025) โยทะกาในไตรภูมิพระร่วงอาจหมายถึงพุทราชาติหรือคัตเค้า คงไม่ใช่ โยทะกา (*Bauhinia monandra* Kurz.) ซึ่งมีลักษณะคล้ายดอกชงโค โยทะกาคือชงโค พบหลักฐานครั้งแรกในนิราศธารทองแดง สมัยอยุธยาตอนปลาย (ราว 2276)

2.16 โอโนชา เป็นภาษาบาลีหมายถึง อังกาบ (*Barleria cristata* Linn.) ดอกสีม่วง จะขึ้นอังกาบจึงอ้างถึงครั้งแรกในไตรภูมิพระร่วง (1888)

2.17 นาคพฤษภ คำว่านาค หมายถึงไม้กระถิง (*Calophyllum inophyllum* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) ไตรภูมิพระร่วง (1888)

2.18 แขน (*Saccharum arundinaceum* Retz.) (เดิม) ลิลิตพระลอ (ราว 2000) (ใหม่) จารึกวัดศรีชุม (ลิไทย 1900)

2.19 ดอกซ้อน คือ มะลิซ้อน (*Jasminum sambac* Ait.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) จารึกวัดศรีชุม (ลิไทย 1900)

2.20 หวาย (*Calamus caesius* Bl.) (เดิม) โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (อยุธยาตอนต้น) (ใหม่) จารึกเขาสุมนกูฏ (ลิไทย 1902)

2.21 พลับ (*Diospyros malabarica* Kostel.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) จารึกวัดช้างล้อม (1927)

2.22 พุทธรักษา เป็นภาษาอุโฆษหมายถึงถึงต้นเขยตายหรือส้มขึ้น (*Glycosmis pentaphylla* Corr.)

ผลรสหวานกินได้ พบหลักฐานอ้างอิงครั้งแรกในจารึกวัดช้างล้อม (1927) ส่วนพุทธรักษา (*Canna indica* Linn.) พบครั้งแรกในนิราศธารทองแดง (ราว 2276)

2.23 บุนนาค (*Mesua ferrea* Linn.) (เดิม) สมุทรโฆษคำฉันท์ (ราว 2200) (ใหม่) จารึกวัดอโศการาม (1942)

2.24 สารภี (*Mammea siamensis* Kosterm.) (เดิม) ลิลิตพระลอ (ราว 2000) (ใหม่) จารึกวัดอโศการาม (1942)

2.25 ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus* Kurz.) (เดิม) ลิลิตพระลอและมหาชาติคำหลวง (ใหม่) จารึกวัดบูรพาราม (1955)

3. พรรณพืชสมัยอยุธยาตอนต้น จำนวน 22 ชนิด ได้แก่

3.1 พริก (*Capsicum frutescens* Linn.) (เดิม) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ (2202) (ใหม่) กฎหมายพิสูตค่าน้ำลุยเพลิง (อุทอง 1899) ใช้ว่าพริกเทศ แสดงว่าพริกพื้นเมืองของไทย มีมาก่อนแล้ว

3.2 กระเทียม (*Allium sativum* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) กฎหมายพิสูตค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.3 หอม (*Allium ascalonicum* Linn.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) กฎหมายพิสูตค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.4 ตะไคร้ (*Cymbopogon citratus* Stapf.) (เดิม) มหาชาติคำหลวง (2025) (ใหม่) กฎหมายพิสูตค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.5 ข่า (*Languas galanga* Sw.) (เดิม) ตำราโอสถพระนารายณ์ (2202) (ใหม่) กฎหมายพิสูตค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.6 กระชาย (*Boesenbergia pandurata* Holtt.) (เดิม) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ (2202) (ใหม่) กฎหมายพิสูตค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.7 มะกรูด (*Citrus hystrix* DC.) (เดิม)
กำพรศศรีปราชญ์ (อยุธยาตอนต้น) (ใหม่)กฎหมาย
พิศุทธค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.8 ส้มป่อย (*Acacia concinna* DC.) (เดิม)
ตำราพระโอสถพระนารายณ์ (2202) (ใหม่) กฎหมาย
พิศุทธค่าน้ำลุยเพลิง (1899)

3.9 ยาสูบ (*Nicotiana tabacum* Linn.) (เดิม)
พบหลักฐานการอ้างอิงครั้งแรกในกฎหมายพิศุทธค่าน้ำ
ลุยเพลิง (1899) คู่กับการกินหมากพบว่า "หมากพลู
ปูนยาสูบเคยเกลือ ซึ่งจะกินในมณฑล"

3.10 ทูเรียน (*Durio zebethinus* Linn.) (เดิม)
สมุทรโฆษคำฉันท์ (พระนารายณ์ราว 2200) (ใหม่)
พระไอยการลักษณะโจร (อุทอง 1903)

3.11 มังคุด (*Garcinia mangostana* Linn.) (เดิม)
สมุทรโฆษคำฉันท์ (พระนารายณ์ราว 2200)
(ใหม่) พระไอยการลักษณะโจร (อุทอง 1903)

3.12 ลางสาด (*Lansium domesticum*
Pelleg.) (เดิม) วิทูรบัณฑิตกลอนสวด (2300)
(ใหม่)พระไอยการลักษณะโจร (อุทอง 1903)

3.13 ฝิ่น (*Papaver somniferum* Linn.) (เดิม)
พงศาวดารราชวงศ์เหมีง (2102) (ใหม่) พระไอย
การลักษณะโจร (1903)

3.14 ฝาง (*Caesalpinia sappan* Linn.) (เดิม)
พงศาวดารราชวงศ์เหมีง (1920) (ใหม่) พงศาวดาร
ราชวงศ์เหมีง (1917)

3.15 กรักชี, ลักชี (*Cudrania javanensis*
Trecul.) (เดิม) พงศาวดารราชวงศ์เหมีง (1920) (ใหม่)
พงศาวดารราชวงศ์เหมีง (1917)

3.16 แก้ว (*Murraya paniculata* Jack.) (เดิม)
ลิลิตพระลอและมหาชาติคำหลวง (ใหม่)จารึกวัดส่องคบ
ชัยนาท (1951)

3.17 เกด (*Manilkara hexandra* Dubard)
(เดิม) ลิลิตพระลอและมหาชาติคำหลวง (ใหม่)จารึก
วัดส่องคบ ชัยนาท(1951)

3.18 ราชพฤกษ์, ญูน (*Cassia fistula* Linn.)
พบหลักฐานการอ้างอิงครั้งแรกในมหาชาติคำหลวง
กัณฑ์มหาพน (2025) ในลิลิตพระลอ เรียกตามภาษา
ถิ่นว่า ญูน ส่วนชัยพฤกษ์ (*Cassia javanica* Linn.) ถิ่น
กำเนิดอินโดนีเซีย น่าจะมีการนำมาปลูกในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะพบหลักฐานครั้งแรกใน
มหาชาติคำหลวง กัณฑ์จุลพน (แต่งซ่อมในรัชกาลที่ 2)

3.19 ทองกวาว (*Butea monosperma* Ktze.)
มหาชาติคำหลวง (2025) เรียกว่า เปลวป่า ตามสมญา
นามของอินเดีย (เดิม) โคลงนิราศหริภุญชัย (2060)
(ใหม่) มหาชาติคำหลวง (2025)

3.20 กระลำพัก เป็นส่วนของเนื้อไม้มีสี
ดำเกิดจากต้นสลัดไดป่า (เดิม) เครื่องราชบรรณาการ
สมัยพระนารายณ์ (2228) (ใหม่)โคลงนิราศหริภุญชัย
(2026)

3.21 กาหลง คือกระเบาดอกตัวผู้
(*Hydnocarpus anthelminthicus* Pierre) (เดิม) ตำรา
พระโอสถพระนารายณ์ (2202) (ใหม่) ลิลิตพระลอ
(ราว 2000)

3.22 ชา (*Camellia sinensis* Ktze.) ภาษา
พายัพเรียกว่า เมี่ยง (เดิม) ตำราพระโอสถพระนารายณ์
(2202) (ใหม่) จารึกวัดเขมา สุโขทัย หลัก14 (2079)

4. พรรณพืชสมัยอยุธยาตอนกลาง จำนวน 9 ชนิด ได้แก่

4.1 ลำไย (*Dimocarpus longan* Lour.)
(เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) สมุทร
โฆษคำฉันท์ (2200)

4.2 ละมุด (*Manilkara kauki* Dubard)
(เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) สมุทร
โฆษคำฉันท์ (2200)

4.3 เจตมูลเพลิง (*Plumbago zeylanica*
Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว2276) (ใหม่)
ตำราพระโอสถพระนารายณ์ (2202)

4.4 พลับพลึง (*Crinum asiaticum* Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ (2202)

4.5 สุพรรณิการ์ (*Cochlospermum religiosum* Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) เสือโคคำฉันทน์ ของพระมหาราชครู (ราว 2200)

4.6 ทานตะวัน (*Helianthus annuus* Linn.) (เดิม) วิทูรบัณฑิตกลอนสวด (2300) (ใหม่) พระราชสาส์นสมเด็จพระนารายณ์ถึงพระเจ้ากรุงปักกิ่ง (2208)

4.7 หงอนไก่ (*Celosia argentea* Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดงและนันทปักษ์สูตรคำหลวง (2279) (ใหม่) ราชอาณาจักรสยาม ของลาตูแบร์ (2230)

4.8 ดาวเรือง (*Tagetes erecta* Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม ของนิโกลาส แชรเวส (สมัยพระนารายณ์)

4.9 น้อยหน่า (*Annona squamosa* Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม ของนิโกลาส แชรเวส (สมัยพระนารายณ์)

5. พรรณพืชสมัยอยุธยาตอนปลาย จำนวน 4 ชนิด ได้แก่

5.1 ลั่นทม (*Plumeria acutifolia* Poir.) (เดิม) อิเหนา (รัชกาลที่ 2) (ใหม่) บუნโฆวาทคำฉันทน์ของพระมหานาควัดท่าทราย (สมัยพระเจ้าบรมโกศ)

5.2 ชงโค (*Bauhinia purpurea* Linn.) (เดิม) นิราศธารทองแดง (ราว 2276) (ใหม่) สักกบรรพคำฉันทน์สมัยอยุธยา

5.3 ยี่เข่ง (*Lagerstroemia indica* Linn.) (เดิม) จินนาคเข้ามาในปลายรัชกาลที่ 2, อิเหนา (รัชกาลที่ 2) (ใหม่) วิทูรบัณฑิตกลอนสวด (2300)

5.4 ยี่โถ (*Nerium indicum* Mill.) (เดิม) จินนาคเข้ามาในปลายรัชกาลที่ 2, อิเหนา (รัชกาลที่ 2)

(ใหม่) วิทูรบัณฑิตกลอนสวด (2300)

6. พรรณพืชสมัยธนบุรี จำนวน 1 ชนิด คือ

6.1 พุดตาน (*Hibiscus mutabilis* Linn.) (เดิม) รมเกียรติ (รัชกาลที่ 1) จินนาคเข้ามาในรัชกาลที่ 3 (ใหม่) สุบินกุมารกลอนสวด (ราว 2310)

สรุป

ผลการวิจัยพบหลักฐานใหม่เกี่ยวกับพรรณพืชที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยดังนี้ คือ

พรรณพืชสมัยหินกลาง จากแหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมนฮ่องสอน เมื่อ 10,000 ปีมาแล้ว จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ กระจับ แดงร้าน ถั่วเขียว ถั่วน้อย ห้อ น้ำเต้า พริกไทย พลุ มะกอกเลื่อม มะขาง มะเข้ สมอไทย สมอพิเภก และหมาก

พรรณพืชสมัยหินกลางจากแหล่งโบราณคดีถ้ำปุงสูง แมนฮ่องสอน เมื่อประมาณ 7,000 ปี มาแล้ว คือ ข้าว

พรรณพืชสมัยหินใหม่ จากแหล่งโบราณคดีถ้ำเขาสามเหลี่ยมกาญจนบุรี ประมาณ 4,000 ปี มาแล้ว คือ ไม้รวก

พรรณพืชสมัยโลหะ จากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อุดรธานี เมื่อประมาณ 5,600 ปี มาแล้ว คือ หม่อน และกัญชา

ส่วนพรรณพืชที่พบหลักฐานใหม่เกี่ยวกับการอ้างอิงเป็นครั้งแรก ได้เสนอเฉพาะพรรณพืชสำคัญไว้จำนวน 80 ชนิด ดังต่อไปนี้

พรรณพืชสมัยก่อนสุโขทัย จำนวน 19 ชนิด ได้แก่ กระวาน ผ้าย มะพร้าว กัลปพฤกษ์ พิกุล มะม่วง นิลบล กระทุ่ม ไม้ งา ถั่วสะแตก ก่ายาน กฤษณา การบูร จันทน์ สน อ้อย ญุมท และโพธิ์

พรรณพืชสมัยสุโขทัย จำนวน 25 ชนิด ได้แก่ พิมเสน ข้าวสาลี คราม จงกลนิ แดงโม ไทร ถั่วราช

